

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРІВ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

©2021 ДОДУКАЛО М. Ю., ДАНЬКО Н. І.

УДК 338.48
JEL Classification: Z32

Додукало М. Ю., Данько Н. І.

Впровадження європейського досвіду створення кластерів у сфері сільського зеленого туризму в Україні

У статті розкрито тенденції та можливості вдосконалення структури і територіальної організації туристичної діяльності на основі розвитку зеленого туризму в сільських районах. Визначено, що природні умови та ресурси мальовничої сільської місцевості, а також незайняте сільське населення визначаються як її ресурси. Форми, джерела та механізми організації, пропозиції про надання та розширення номенклатури послуг є обґрунтованими. Розкрито перспективи використання досвіду ЄС і переваги процесів європейської інтеграції для України. Розроблено рекомендації щодо створення в селі об'єднань та інших туристичних асоціацій. Були проведені наукові дослідження в галузі розвитку сільськогосподарської діяльності, вирішення проблем зайнятості, організаційних і економічних проблем, пов'язаних з відтворенням трудового потенціалу в аграрному секторі, формування нових тенденцій у виробництві і збуті сільськогосподарської продукції. Методологічною основою дослідження послужували системний підхід до вивчення явищ і процесів формування та розвитку зеленого туризму в сільських районах України на основі використання сприятливого природного потенціалу і надлишку трудових ресурсів. Підведено підсумок, що розвиток зеленого туризму в сільських районах позитивно позначається на вирішенні соціально-економічних проблем села в напрямку розширення зайнятості сільського населення. Зелений туризм у сільських районах дає сільському населенню додатковий дохід, розширюючи можливості працевлаштування для сільських господарів не тільки у виробничому секторі, а й в секторі послуг. Зі збільшенням числа відпочиваючих виникає необхідність задоволення їх різноманітних потреб, що, своєю чергою, стимулює розвиток послуг: екскурсій, комунікацій, торгівлі, життєзабезпечення, відпочинку та розваг тощо.

Ключові слова: туристична діяльність, природні та трудові ресурси, сільський зелений туризм, кластери, територіальна організація, покращення.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-4-14-20>

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 17.

Додукало Михайло Юрійович – студент, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: mike.dodukalo@gmail.com

Данько Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної електронної комерції та готельно-ресторанного бізнесу, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: n.danko@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2977-6641>

Scopus Author ID: 57212651876

UDC 338.48
JEL Classification: Z32

Dodukalo M. Y., Danko N. I. European Experience in Creating Clusters in Rural Green Tourism and Its Implementation in Ukraine

The article reveals the trends in tourism activities and analyzes the existing opportunities to improve its structure and territorial organization based on developing green tourism in rural areas. The natural conditions and resources of the picturesque rural areas, as well as the unemployed rural population are defined as resources. Forms, sources and mechanisms of organizing green tourism, as well as proposals for the provision and expansion of the range of services are suggested. Prospects for using the EU experience and the benefits of European integration processes for Ukraine are revealed. Recommendations for the establishment of ventures and other tourist associations in the countryside are developed. Research is conducted in agricultural development; solving employment, organizational and economic problems related to the reproduction of labor potential in the agricultural sector; appearance of new trends in the production and marketing of agricultural commodities. Systemic approach to studying the formation and development of green tourism in the rural areas of Ukraine together with favorable natural potential and surplus labor make up the methodological basis for the work. It is concluded that the development of green tourism in rural areas helps to solve such socio-economic problems in the countryside as unemployment of the rural population. Green tourism in rural areas provides additional income to the rural population, expanding employment opportunities for farmers not only in the manufacturing sector but also in the services sector. With the increase in the number of vacationers it becomes necessary to meet their diverse needs, thus stimulating the development of services: excursions, communications, trade, livelihoods, recreation and entertainment, and so on.

Keywords: tourist activity, natural and labor resources, rural green tourism, clusters, territorial organization, improvement.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 17.

Dodukalo Mykhailo Yu. – Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: mike.dodukalo@gmail.com

Danko Natalia I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Head of the Department of International E-Commerce and Hotel and Restaurant Business, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: n.danko@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2977-6641>

Scopus Author ID: 57212651876

Вступ. Спостерігаючи за зростанням попиту на різні види туризму в останні роки в Україні і світі, маємо нагоду дійти висновку, що туристична діяльність може слугувати основою для використання природних і людських ресурсів для функціонування аграрних підприємств і домашніх господарств у рамках певного організаційного й економічного механізму і напрямків його здійснення. Традиційно в основі зеленого туризму в сільських районах лежить саме цей напрямок. Потенціал розвитку туристичних послуг гірських і приморських аграрних підприємств, і агрогосподарства країни на основі використання природних кліматичних та інших соціально-географічних умов не викликає сумнівів. Тому слід розглянути питання про те, яким чином і якою мірою екологічний туризм у сільських районах може стати функцією соціально-економічної діяльності в традиційних аграрних регіонах як на рівні адміністративних районів, так і на рівні адміністративних районів або сільських районів. Дослідники описують екотуризм як форму подорожі, яка робить великий акцент на збереженні природи. Ця форма туризму підпадає під концепцію сталого туризму, метою якого є зменшення негативного впливу на природу. Індустрія екотуризму у всьому світі на 2019 рік оцінювалася у 181,1 млрд дол. США. За прогнозами, сектор досягне 333,8 млрд дол. США у 2027 році, зареєструвавши сукупний середньорічний темп зростання (CAGR) у 14,3 % [16].

За даними досліджень Booking.com, 83 % мандрівників у всьому світі вважають, що екологічні подорожі життєво важливі, а 61 % кажуть, що пандемія підштовхнула їх до бажання займатися зеленим туризмом у майбутньому.

Майже половина (49 %), як і раніше, вважають, що в 2021 році не було достатньо можливостей для туризму. 53 % визнали, що їм некомфортно, якщо місця відпочинку не пропонують коштів підтримки розвитку зеленого туризму, наприклад переробку сировини.

Водночас три з чотирьох підприємців, що надають послуги гостинності, лише згадують, що вони впровадили якусь із практик розвитку сталого туризму, тільки одна третина активно повідомляє про свої зусилля потенційним гостям.

Щоб підвищити привабливість більш екологічних варіантів проживання, Booking.com надає дані про наявність сертифікатів сталого розвитку від третіх осіб, а також докладні відомості про понад 30 ефективних практик, що діють на сотнях тисяч об'єктів нерухомості у всьому світі [14].

Загальний розвиток туризму на будь-якій території, формування туристичних напрямків є складною і важли-

вою екологічною, соціальною та економічною проблемою. Створення і вдосконалення організаційних та економічних механізмів надання туристичних послуг у сільських районах можливо не тільки завдяки постійному зростанню попиту на різні види і тенденції у сфері туризму, а й завдяки наявності сукупних показників сприятливих умов у сільських районах:

- сухий теплий клімат, переважання яскравого сонячного дня влітку, навесні і восени;
- близькість до води, бальнеологічних ресурсів;
- унікальні природні, архітектурні, історичні, культурні, художні й інші цінності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведення наукових досліджень у галузі розвитку сільського господарства, надання послуг сільського зеленого туризму є одним із напрямків диверсифікації та збільшення доходів сільського населення та підвищення його рівня життя. Серед учених, що на сьогодні вивчають цю тему, слід виділити Вахович І. М., Дворника І. В., Єрмакова О. Ю., Іванова В. В., Ігнатенка М. М., Ілляшенка С. М., Мармуль Л. О., Романюк І. А. Завдяки дослідженням, що вони провели, стали відомі та більш зрозумілі можливості рішення проблем зайнятості, організаційних і економічних проблем, пов'язаних з відтворенням трудового потенціалу в аграрному секторі, формуванням нових тенденцій у виробництві і збуті сільськогосподарської продукції.

Мета статті полягає в обґрунтуванні форм, механізмів і напрямків розвитку сільського зеленого туризму в регіонах України як важливого засобу вдосконалення галузевої структури і територіальної організації туристичної діяльності на основі використання природних туристичних ресурсів і зайнятості великої чисельності безробітного сільського населення.

Об'єктом статті обрали перспективи розвитку ринку послуг сільського зеленого туризму та зелених садиб на Слобожанщині в умовах Євроінтеграції.

Предметом вивчення став Європейський досвід створення кластерів у сфері сільського зеленого туризму.

Виклад основного матеріалу. Зелений туризм у сільських районах як важливий напрямок туристичної діяльності ґрунтується на використанні традиційного потенціалу природних ресурсів і сільського способу життя. Проте для міських жителів, туристів з інших країн він, а також природні пам'ятки можуть бути сприйняті як унікальні або екзотичні. У будь-якому випадку відпочиваючих привертає природа, здатність спілкуватися з тваринами, участь у сільському господарстві тощо. Беручи до уваги той факт,

що об'єкти, які часто залучають туристів, знаходяться далеко за межами великих міст, ефективний організаційний і економічний механізм надання аграрним підприємствам послуг зеленого туризму в сільських районах може полягати в створенні мережі об'єднань туристичних об'єктів з малими містами [4].

Вони економічно здійсненні і корисні для короткострокового надання послуг невеликим групам відпочиваючих (як правило, в сімейні свята, вихідні і святкові дні). Створення спеціального центру обслуговування в таких умовах не виявляється можливим, оскільки його функції можуть виконуватися рядом підприємств і організацій невеликого міста. Розміщення невеликих туристичних об'єктів агропромислового комплексу поблизу невеликого міста дозволяє їм підключитися до міської інфраструктури, використовувати технічні та комунальні об'єкти та забезпечити необхідний персонал. Невелике місто може стати центром зеленого туризму в сільських районах і туризму в сфері послуг в цілому для всього адміністративного округу.

У сільських районах, де відсутні умови для організації спеціальних туристичних об'єктів, туристичні послуги можуть надаватися в існуючих сільських поселеннях. Йдеться про аграрний туризм, який розуміється як рекреаційний вид туризму, що передбачає перебування туристів на сільськогосподарських підприємствах і в сільських домашніх господарствах [8]. Вона передбачає розвиток туристичних маршрутів і напрямків, місць відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв місцевої культури, а також туристичних центрів з гідами і туристами і т. д. Слід зазначити, що навіть на стартовому етапі зелений туризм у сільських районах вимагає відносно невеликих інвестицій і є сектором, в якому створення нових робочих місць не вимагає спеціальних або додаткових професійних знань і навичок. Послуги аграрних підприємств з розвитку зеленого туризму в сільських районах можуть стати вирішенням проблем тих представників сільського населення, які втратили роботу або були змушені залишити свою роботу в сільськогосподарському виробництві в результаті його оцифрування корпоративізації.

У довгостроковій перспективі – здійснення організаційного й економічного розвитку туризму, вдосконалення його структури і територіальної організації на основі надання туристичних послуг у сільській місцевості. До уваги слід брати, що в сільських районах він не може бути представлений чітко визначеним стандартним набором послуг і атракцій (розміщення, харчування, екскурсії, полювання, участь у місцевих церемоніях, знайомство з ремеслами тощо). Водночас можна стверджувати, що основним продуктом зеленого туризму в сільських районах є гостинність, тобто можливість організувати туристичний відпочинок таким чином, щоб туристи хотіли повернутися до своїх власників більше одного разу [11, с. 96].

У системі зайнятості сільський зелений туризм займає проміжне положення між послугами з розміщення (міні-готелі в Польщі) і використанням їх власних будинків тільки для особистих (сімейних) потреб (в Україні). З урахуванням того, що рівень безробіття в сільських районах значно вище, ніж у міських, зелений туризм в сільських районах дає можливість отримувати додаткові доходи, ви-

користовуючи «достаток» житлових приміщень та інших зручностей, пристосованих для прийому туристів. Однак в Україні сертифікація житла на рівні зручності й інших стандартів, хоча і має належне теоретичне і методологічне обґрунтування, на практиці вимагає всебічного здійснення і підтвердження. Крім того, розвиток послуг зеленого туризму аграрними підприємствами в сільських районах України носить в основному несистематичний характер. Задовольняючи зростаючий попит на відпочинок, сотні власників фермерських будинків і ферм намагаються розвивати цей вид бізнесу самостійно, що супроводжується низкою проблем:

- відсутністю досвіду організації власної справи;
- обмеженим доступом до інформації (як почасти туристичну діяльність, подальшу рекламу, пошук клієнтів тощо);
- обмеженими матеріальними ресурсами для створення або поліпшення умов для обслуговування туристів тощо [13].

Об'єднання окремих представників сільського зеленого туризму в організації різних рівнів дозволяє направляти діяльність учасників у певному напрямку, надаючи методологічну, інформаційну та консультативну допомогу, а також сприяє цільовому фінансуванню відповідно до програм розвитку, захищає інтереси в державних і місцевих органах влади. Дослідження показали, що галузь приділяє велику увагу розвитку співпраці з Європейським Союзом (ЄС) з урахуванням можливості просування національного продукту туризму на європейський ринок, участі в інформаційному просторі, отриманню передового досвіду організації туристичної діяльності і зміцненню процесів європейської інтеграції в нашій країні. З точки зору туристичного потенціалу Україна є однією з провідних європейських туристичних країн.

Членство в ЄС відкриває нові перспективи для використання їх організаційних і фінансових механізмів з метою підвищення економічної ефективності індустрії туризму в Україні. Беручи до уваги це, через Спеціальне представництво України при ЄС туристичне бюро України подало заявку на включення країни в перспективні програми співробітництва в галузі туризму, зокрема, фінансової та технічної допомоги, а також інвестиційні проекти ЄС. Це справить якісний вплив на розвиток галузевого туризму країни, сприятиме соціально-економічному та культурному національному розвитку [6].

Слід зазначити, що туристичний сектор національної економіки з точки зору змін в організаційно-економічному механізмі управління характеризувався активними процесами приватизації в 1990-х – на початку 2000-х років. Протягом останнього періоду майже всі державні підприємства були приватизовані шляхом корпоративізації та створення акціонерних товариств в готельно-ресторанному бізнесі, а також у сфері курортів і відпочинку. Існує тенденція до досягнення 100 % рівня приватизації. Це, своєю чергою, створило певні передумови для розвитку малих і середніх підприємств у галузі зеленого туризму в сільських районах з урахуванням зростання числа готелів, міні-ферм та інших підприємств в селі, які надають відповідні послуги тощо.

Органи влади також зацікавлені в участі в Національній програмі ТАСІС для України, яка була розроблена

для підтримки малих і середніх підприємств з метою забезпечення ефективного функціонування інфраструктури туризму в напрямках міжнародних транспортних коридорів. У 2004–2010 роках країна прийняла програму розвитку інфраструктури туризму в рамках національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей. Він був затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 612 від 12 травня 2004 р. Основними заходами по будівництву транспортних коридорів є будівництво, реконструкція доріг і облаштування туристичної інфраструктури й інших об'єктів обслуговування.

Загальна мета програми полягала в тому, щоб забезпечити національну мережу міжнародних транспортних коридорів сучасної туристичною інфраструктурою, сприяти створенню конкурентоспроможного національного туристичного продукту і забезпечити сталий розвиток національної мережі міжнародних транспортних коридорів [5]. Активізація процесів приватизації та збільшення доходів громадян призвели до збільшення грошових витрат

на відпочинок і, як наслідок, до збільшення числа поїздок і вдосконалення інфраструктури поїздок і готельного господарства. Чемпіонат Європи з футболу Євро-2012 та інші культурні, мистецькі та спортивні заходи європейського рівня також справили позитивний вплив на цей аспект.

До того ж європейський досвід регулювання зеленого туризму вказує на те, що попит на нього є більшим у країнах з високим рівнем урбанізованого населення. Серед таких країн виділити можна: Данію – 88 %, Фінляндію – 86 %, Велику Британію – 84 %, Францію – 81 %, Іспанію – 81 %, Німеччину – 77 % та Італію – 71 %. Респонденти цих країн вказували на те, що такий відпочинок є однією з найкращих можливостей насолодитись природою, свіжим повітрям і зняти напругу інтенсивності міського життя. Водночас ступінь урбанізації населення в Україні – 70 %, що вказує на привід для позитивної динаміки розвитку сільського зеленого туризму саме в Україні [17].

Окрім того, важливо розуміти, наскільки близькі у різних країнах визначення сільського зеленого туризму. Основні національні особливості відображені у табл. 1.

Таблиця 1

Національні особливості сільського зеленого туризму (СЗТ)

Країна	Особливості сфери СЗТ
Данія	Розвитку сприяє Національна асоціація агротуризму. Основною складовою СЗТ є велосипедний спорт
Фінляндія	Здебільшого підприємства розміщені на берегах заповідних річок та озер. Будиночки здають гостям цілком, господарі живуть окремо
Велика Британія	Дуже демократична цінова політика та знижки для дітей. Маркетингові потреби покривають регулярною публікацією рекламно-інформаційних каталогів закладів СЗТ
Франція	Засобами розміщення в основному виступають приморські та винні агросадиби, кінні ферми, гірськолижні шале, агрокотеджі та рибальські будинки
Іспанія	Сільські готелі переважають на Канарських і Балеарських островах, а також у реконструйованих монастирях та історичних замках
Німеччина	Переважну увагу сфера отримує під час міжнародних і національних ярмарок, фестивалів і шоу
Італія	Сильний зв'язок зеленого туризму з курортним. Основні акценти на дегустаційній та гастрономічній складових

Джерело: складено авторами на основі [12]

Орієнтуючись на сильні сторони цих країн, можна стверджувати, що основним принципом розвитку туристичної діяльності в селі є вдосконалення наявної організаційної та економічної моделей її реалізації. Необхідно створити таку організаційну й управлінську структуру або мережу, яка забезпечувала б не тільки всебічну підтримку в галузі виробництва й економіки або ресурсів, але і консультативну та методологічну допомогу в організації зеленого туризму в сільських районах.

Слід також поширювати рекламу й інформацію про туристичні можливості в сільських районах, надавати допомогу в пошуку джерел фінансування та інвестування об'єктів туризму тощо.

При впровадженні нової моделі зеленого туризму в сільських районах необхідно узгодити правові, організаційні й економічні заходи для досягнення головної мети – ефективного соціально-економічного розвитку аграрних

підприємств на основі диверсифікації їх діяльності шляхом надання туристичних послуг. Слід мати на увазі, що регулювання послуг у галузі зеленого туризму в сільських районах засноване на чинній правовій базі країни: Конституції України, Цивільному кодексі, Житловому кодексі й ін. [1; 2]. Відповідно до проекту [3] туроператорами, турагентами, особами, які не є підприємцями, і комерційними організаціями, що надають послуги з тимчасового розміщення (розміщення), харчування, огляду визначних пам'яток, розважальні й інші туристичні послуги (включаючи туристичну підтримку) виступають як суб'єкти в галузі її здійснення.

Однак, на нашу думку, державні та регіональні органи влади, громадські організації, що займаються регулюванням і популяризацією туристичної діяльності на базі аграрних підприємств, ферм і агродомів, мають бути включені до складу організаційного блоку.

В адміністративних районах країни організаційно-економічний механізм розвитку в сільських районах послуг з розвитку зеленого туризму на сільськогосподарських підприємствах і в агродомах, а також у галузях, що вимагають поліпшення, вимагає вживання належних заходів на рівні місцевих органів влади з точки зору використання інструментів регулювання і підтримки. У сучасних умовах основні функції, пов'язані з регулюванням і розвитком цього виду діяльності, покладаються на регіональні відділення фізичної культури, спорту і туризму. Однак вони зводяться головним чином до збору і реєстрації статистичної ін-

формації про туризм, включаючи екологічність сільських районів [7].

В округах і містах, навіть в центрах переважної більшості адміністративних районів, державні органи функціонують формально як пасивні спостерігачі. До числа громадських організацій, що беруть участь в розвитку, головним чином, спортивного туризму, відносяться міські туристичні та спортивні клуби, регіональні представництва Федерації спортивного туризму і т. д. Ми обґрунтували модель її організації і управління (рис. 1). Вона заснована на створенні добровільної територіальної галузевої інтеграції під-

Рис. 1. Модель організації та управління комплексним формуванням підприємств сільського туризму

Джерело: [15]

приємств, які тісно співпрацюють з науковими установами й органами з метою підвищення конкурентоспроможності послуг і економічного зростання. Таке об'єднання створюється і функціонує у формі громадської некомерційної організації або об'єднання відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян» та діючих нормативно-правових актів. Його метою є захист законних прав та інтересів, координація участі і співпраці учасників асоціації, спрямованої на розвиток туристичної діяльності в регіоні [9].

Блок його організаційного та економічного механізмів має включати:

- механізм ціноутворення, оподаткування, маркетингу, стандартизації тощо. Ці питання ще не регулюються на державному рівні і вирішуються учасниками екологічного туризму в сільських районах;
- механізм функціонування безпосередньо комплексної структури туриста.

Стартові фінансові й економічні умови асоціації або кластера будуть такими:

- витрати на створення і реєстрацію об'єднання;
- організаційні й адміністративні витрати;
- витрати на надання інформації всім зацікавленим сторонам;
- витрати на створення (поліпшення) умов прийому туристів (щодо місця проживання, різних видів пам'яток).

З урахуванням того, що така асоціація є громадською організацією, джерелами фінансування цих витрат є член-

ські внески, спонсорська (благодійна) допомога, кошти з грантів і проектів, кошти для здійснення відповідних державних і регіональних програм розвитку туризму, скорочення масштабів бідності в сільських районах, житлове будівництво тощо.

На початковому етапі функціонування таких інтегрованих груп або об'єднань доцільно налагодити співпрацю з обласними та районними центрами зайнятості та Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття за допомогою:

- проведення семінарів для інформування населення регіонів про суть зеленого туризму в сільських районах, можливості і необхідні ресурси для участі в ньому;
- надання одноразової допомоги у відкритті власної справи (наприклад, для створення комфортних умов для прийому туристів, їх переїзду, екскурсій або створення туристичних агропоселень).

Послуги, що надаються зеленим туризмом у сільських районах, створюють робочі місця і приносять певні доходи сільського населення, якому важко заробляти гроші іншим способом. Розвиток цього виду туристичної діяльності сприяє підвищенню рівня розвитку сільських і фермерських підприємств, агропоселень, вулиць і сіл в цілому, стимулює появу установ соціальної інфраструктури. Зрозуміло, прийом і обслуговування відпочиваючих здійснюється на базі наявного житлового фонду з використанням місцевих туристичних та інфраструктурних ресурсів. Однак

з поступовим зростанням доходів і вартості туризму ті, хто займається ним, починають вкладати кошти в поліпшення комунального житла, вулиць і сфери послуг. Водночас це є важливим внеском у розвиток сільських районів. Як приклад можна привести створення місцевих відділень Спілки сприяння розвитку зеленого туризму в сільських районах, районних асоціацій громадян і / або установ, зацікавлених у розвитку інфраструктури в цих районах.

На нашу думку, основні особливості здійснення послуг у галузі зеленого туризму в сільських районах в аграрних утвореннях, які повинні враховуватися як можливі ризики і які впливають на його розвиток у майбутньому, є такими:

- нормативні і законодавчі акти й умови для розвитку зеленого туризму в сільських районах на сільськогосподарських підприємствах і в агроселах, як і раніше, не визначені остаточно;
- більшість постачальників таких послуг працюють «у тіні», незважаючи на сприятливу податкову обстановку;
- повна статистика за видами діяльності практично не потрібна і не проводиться, що ускладнює моніторинг відповідних ринків, тенденцій і прогнозів;
- послуги із зеленого туризму в сільських районах концентруються і здійснюються нерівномірно в просторовому відношенні.

Як уже зазначалося, розвиток зеленого туризму в сільських районах в цілому стимулюється в цей час державними органами, місцевими органами влади, сільськими громадами, але не дуже систематично [10]. Агросела, які приймають туристів, бувають різних класів – від найпростіших, з мінімальним комфортом і помірними цінами, до дуже дорогих, з повним набором послуг.

Питання полягає в тому, чи можна визначити сільські оселі як сільськогосподарські будинки, оскільки ці будови не цілком відповідають критеріям класичних агропоселень, які активно пропонують сільський зелений туризм. Вони мають до п'яти кімнат; власники займаються сільськогосподарською діяльністю або працюють у соціальній сфері села.

Більшість із вищезазначених проблем, пов'язаних з наданням послуг з розвитку зеленого туризму в сільських районах аграрними підприємствами країни, характерні для всіх регіонів. Однак у деяких регіонах існують особливі проблеми. До числа найбільш важливих з них відносяться:

- недостатній рівень розвитку логістики, реклами, сфери послуг та інформаційної інфраструктури підприємств сільського зеленого туризму;
- обмежена інвестиційна підтримка туристичної діяльності в аграрних і агропромислових підприємствах;
- відсутність загальних планів розвитку туристичних об'єктів; відсутність фінансової підтримки для просування регіональної продукції сільського туризму на внутрішньому та міжнародному ринку туристичних послуг; повільне впровадження інновацій для їх розвитку.

Висновок. Виявлення проблем і тенденцій у розвитку туризму в сільських районах дозволило розробити пропозиції щодо його поліпшення. Важливими

шляхами розвитку зеленого туризму в сільських районах для сільськогосподарських підприємств і домашніх господарств є:

- підвищення якості та конкурентоспроможності туристичних послуг; розробка місцевих стандартів оцінки місць відпочинку;
- сертифікація місць розміщення туристів;
- проведення щорічних конкурсів на звання «кращих сільських туристичних підприємств і агроосель».
- До них також відносяться:
- деталізація, зростання і розкриття значущої інформації про туристичний потенціал;
- створення і публікація музичних кліпів, популярних наукових фільмів про найбільш цікавих регіональних пам'яток в Інтернеті, на телевізійних каналах держав, де проживають потенційні туристи;
- публікація локальної літератури, адаптованої до різних категорій туристів;
- введення туристично-лінгвістичних дисциплін відповідно до їх розміщення.

Рекомендується випускати буклети, газети, журнали по туристичній тематиці для поширення на транспорті, у сфері послуг, туризму. Необхідно проводити наукові конференції, робочі наради, туристичні форуми, ярмарки, круглі столи тощо.

У цілому розвиток зеленого туризму в сільських районах сприятиме раціональному використанню природного потенціалу і праці, що вивільняється в результаті сільськогосподарського виробництва в сільських районах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 № 742-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
2. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про сільський та сільський зелений туризм : Проект Закону України від 21.11.2000 № 6225. URL: https://tourlib.net/zakon/pro_siltur.htm
4. Вахович І. М., Франчук Ю. О. Механізми стимулювання «зеленого» інвестування регіональної економіки. *Економічний форум*. 2013. № 3. С. 54–57.
5. Дворник І. В. Диференціація доходів сільського населення України. *Економіка АПК*. 2014. № 11. С. 101–106.
6. Єрмаков О. Ю. Розвиток сільського туризму як важливий напрям диверсифікації аграрної економіки. *Таврійський науковий вісник*. 2008. Вип. 58. С. 153–156.
7. Іванова В. В. Людський капітал як чинник забезпечення конкурентоспроможності підприємств туристичного бізнесу. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 5. С. 321–327.
8. Ігнатенко М. М. Соціально-економічні аспекти активізації агротуристичної діяльності // *Участь молоді в розвитку економіки та суспільства України : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 берез. 2010 р.)*. Київ : НАКККІМ, 2010. С. 243–246.

9. Ілляшенко С. М., Ілляшенко Н. С., Щербаченко В. О. «Зелений» туризм як один з напрямів сталого розвитку регіону. *Економіка України*. 2013. № 8. С. 33–39.

10. Кудінова І. П. Зелений туризм як один із напрямків розвитку підприємництва в сільській місцевості. *Науковий вісник Національного аграрного університету*. 2008. № 124. С. 91–96.

11. Мармуль Л. О., Пінчук Т. А. Організація та розвиток аграрного туризму в регіоні : [монографія]. Херсон : Айлант, 2009. 168 с.

12. Оппель Л. І., Гордіян А. О. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2667>

13. Романиук І. А. Розвиток сільського зеленого туризму в умовах необхідності диверсифікації сільської економіки // Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України : [кол. моногр.] / за заг. ред. А. В. Руснак. Херсон : ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. С. 299–307.

14. Sustainable Travel Report 2021 // Booking.com. 2021. URL: <https://globalnews.booking.com/download/1037578/booking.comsustainabletravelreport2021.pdf>

15. Grynchuk J., Romaniuk I. Development Of Rural Green Tourism In The Regions Of Ukraine On The Basis Of European Integration. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. No. 4. P. 100–105.

16. Lock S. Ecotourism market size worldwide 2019-2027: Mar 18, 2021. URL: <https://www.statista.com/statistics/1221034/ecotourism-market-size-global/#statisticContainer>

17. World Urbanization Prospects: 2018 Revision // The World Bank. 2018. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS>

REFERENCES

Dvornyk, I. V. "Dyferentsiatsiia dokhodiv silskoho naselennia Ukrainy" [Differentiation of Incomes of the Rural Population of Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 11 (2014): 101-106.

Grynchuk, J., and Romaniuk, I. "Development of Rural Green Tourism in the Regions of Ukraine on the Basis of European Integration". *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, no. 4 (2018): 100-105.

Ihnatenko, M. M. "Sotsialno-ekonomichni aspekty aktyvizatsii ahroturystychnoi diialnosti" [Socio-economic Aspects of Intensifying Agritourism Activities]. *Uchast molodi v rozvytku ekonomiky ta suspilstva Ukrainy*. 2010. Kyiv: NAKKIM, 2010.

Illiashenko, S. M., Illiashenko, N. S., and Shcherbachenko, V. O. "«Zelenyi» turizm yak odyin z napriamiv staloho rozvytku rehionu" [«Green» Tourism as One of the Areas of Sustainable Development of the Region]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 8 (2013): 33-39.

Ivanova, V. V. "Liudskiy kapital yak chynnyk zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv turystychnoho biznesu" [Human Capital as a Factor in Ensuring the Competitiveness of Tourism Businesses]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 5 (2014): 321-327.

Kudinova, I. P. "Zelenyi turizm yak odyin iz napriamiv rozvytku pidpriemnytstva v silskii mistsevosti" [Green Tourism as One of the Directions of Business Development in Rural Areas]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho ahrarnoho universytetu*, no. 124 (2008): 91-96.

[Legal Act of Ukraine] (1995). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2000). https://tourlib.net/zakon/pro_siltur.htm

[Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>

Lock, S. "Ecotourism market size worldwide 2019-2027: March 18, 2021". <https://www.statista.com/statistics/1221034/ecotourism-market-size-global/#statisticContainer>

Marmul, L. O., and Pinchuk, T. A. *Orhanizatsiia ta rozvytok ahrarnoho turizmu v rehioni* [Organization and Development of Agrarian Tourism in the Region]. Kherson: Ailant, 2009.

Oppeld, L. I., and Hordiian, A. O. "Mizhnarodnyi dosvid zelenoho turizmu v Ukraini: problemy ta perspektyvy" [International Experience of Green Tourism in Ukraine: Problems and Prospects]. *Efektivna ekonomika*. 2014. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2667>

Romaniuk, I. A. "Rozvytok silskoho zelenoho turizmu v umovakh neobkhidnosti dyversyfikatsii silskoi ekonomiky" [Development of Rural Green Tourism in the Conditions of Necessity of Diversification of Rural Economy]. In *Stratehichni napriamy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy*, 299-307. Kherson: TOV «VKF «СТАР» ЛТД», 2017.

"Sustainable Travel Report 2021". Booking.com. 2021. <https://globalnews.booking.com/download/1037578/booking.comsustainabletravelreport2021.pdf>

Vakhovych, I. M., and Franchuk, Yu. O. "Mekhanizmy stymulivannia «zelenoho» investuvannia rehionalnoi ekonomiky" [Mechanisms to Stimulate «Green» Investment in the Regional Economy]. *Ekonomichniy forum*, no. 3 (2013): 54-57.

"World Urbanization Prospects: 2018 Revision". The World Bank. 2018. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS>

Yermakov, O. Yu. "Rozvytok silskoho turizmu yak vazhlyvyi napriam dyversyfikatsii ahrarnoi ekonomiky" [Development of Rural Tourism as an Important Direction of Diversification of the Agricultural Economy]. *Tavriiskiy naukovyi visnyk*, no. 58 (2008): 153-156.

Стаття надійшла до редакції 08.11.2021 р.